

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของเรื่อง

กิจกรรมประจำวันต่าง ๆ ของมนุษย์ ล้วนแต่ได้รับผลกระทบจากคอมพิวเตอร์ในรูปแบบสาระและเวลาที่แตกต่างกัน (เช่น เครื่องหมายจราจร รายการบัตรเครดิต การใช้เครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) และการสื่อสารทางโทรศัพท์) โดยเข้ามาแทนที่การทำงานของมนุษย์ (เช่น การทอนและนับเงิน การบันทึกการให้บริการ การออกใบเรียกเก็บเงิน การสั่งซื้อสินค้า และการนำฝากเช็ค) ทั้งนี้ชีวิตมนุษย์อาจขึ้นกับการทำงานของคอมพิวเตอร์ (เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ควบคุมการจราจรทางอากาศหรืองานการรักษาพยาบาล) นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังเก็บข้อมูลที่เป็นความลับทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ หรือข้อมูลส่วนบุคคล (เช่น แฟ้มข้อมูลบุคลากร แฟ้มข้อมูลที่บ้านที่กักต้ออาญาหรือการคิดค้นต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลไว้บนคอมพิวเตอร์ เป็นการจัดเก็บในลักษณะอัตโนมัติที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงอย่างรวดเร็ว (เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับยานพาหนะที่ติด หุ่น) นั่นคือคอมพิวเตอร์ได้เข้าไปสัมผัสกับแทบทุกชีวิตหลาย ๆ ครั้ง ในแต่ละวันโดยที่อาจไม่รู้ตัวก็ได้

การใช้คอมพิวเตอร์อย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกันการก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ก็มีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ทำงานเพิ่มขึ้น ทำให้มีต้นทุนลดลง แต่ประสิทธิภาพดีขึ้น การเข้าถึงทรัพย์สินทางปัญญาส่วนใหญ่ ต้องพึ่งพาระบบคอมพิวเตอร์ การเข้าถึงเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลและองค์กรหรือธุรกิจมีมากขึ้น โดยอาศัยความสะดวกจากการใช้บริการเชื่อมต่อตรง (On-Line) เชิงพาณิชย์และมีบุคลากรที่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศในย่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ให้ความสำคัญต่อวิวัฒนาการเทคโนโลยีก้าวหน้า โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันหากขาดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการที่

ความคุ้มครองปกป้องแก่ภาคเอกชนและสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งนำมาใช้บังคับระหว่างปี พ.ศ.2540-2545 เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รวมถึงเทคโนโลยีก้าวหน้า (Advanced Technology) หากมีอุปสรรคด้านกฎหมายก็จะทำให้ไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายได้

จากการปฏิบัติเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการก่ออาชญากรรมโดยใช้คอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นอาชญากรรมรูปแบบใหม่ที่สลับซับซ้อนและยากแก่การสืบสวนดำเนินคดี กฎหมายที่มีอยู่ครอบคลุมไม่ถึงและส่วนใหญ่มุ่งเกี่ยวข้องกับมูลค่าความเสียหายจำนวนมาก โดยประเมินมูลค่าความเสียหายเฉลี่ยทั่วโลกสูงถึง 3 แสนล้านบาทต่อปี ในปี พ.ศ.2538 มีคดีปล้นโรงงานคลังสินค้า และบริษัทจำหน่ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในย่านหุบเขาเซลิคอน รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกาถึง 46 ครั้ง มีมูลค่าความเสียหาย ประมาณ 750 ล้านบาท คอมพิวเตอร์ซึ่งมีมูลค่าสูงกว่าทองคำตกเป็นเป้าหมายของแก๊งโจรกรรมในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จากสถิติปี พ.ศ.2538 พบว่ามีคดีปล้นคอมพิวเตอร์ซึ่งหายากเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมันด์ สกอตแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์และไทย ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตคอมพิวเตอร์ นำออกไปขายในตลาดมืด มีมูลค่าความเสียหายรวมทั้งประมาณ 780 ล้านบาท เฉพาะในประเทศไทยในเครือข่ายอาชญากร ประมาณการความเสียหายของอาชญากรรมคอมพิวเตอร์มีมูลค่าสูงถึงประมาณ 39,000 ล้านบาทต่อปี (ธรรมศักดิ์ วิจารณ์, 2540 : 34)

บริษัทธุรกิจในสหรัฐอเมริกาตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งมุ่งโจมตีระบบควบคุมโทรศัพท์อัตโนมัติ (PBXs) เพื่อลักลอบใช้โทรศัพท์ทางไกล โดยมีตัวเลขประเมินความเสียหายสูงกว่า 13,000 ล้านบาทต่อปี (Kenneth Rosenbatt, 1995 : 3) สำหรับตัวเลขความเสียหายคดีนี้ของค่าโทรศัพท์ทางไกลเฉพาะปี พ.ศ.2538 มีมูลค่าสูงถึง 88,400 ล้านบาท (Merle Manzi, 1996 : 1-16)

การวิจัยอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ของมหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตต (Michigan State University) เมื่อปี พ.ศ.2538 พบว่าอาชญากรรมคอมพิวเตอร์มีอยู่ทั่วไปในภาคธุรกิจเอกชน อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งได้แก่ การฉ้อโกงค่าโทรศัพท์ การฉ้อโกงบัตรเครดิต การบุกรุกเข้าไปในระบบคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์ในเรื่องส่วนตัวเกินขอบเขตที่อนุญาต

สำหรับประเภทอาชญากรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นได้แก่ การบุกรุกเข้าไปดูข้อมูลลับทางธุรกิจ การโจรกรรมข้อมูลลูกค้า การโจรกรรมข้อมูลลับทางการค้า การโจรกรรมข้อมูลผลิตภัณฑ์ใหม่ (David Carter, 1996 : 3-14)

สำหรับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย ยังไม่มีข้อมูลสถิติหรือผลการศึกษานี้ เรื่องนี้ เท่าที่ปรากฏเป็นข่าว มีคดีปล้นไอซีและคอมพิวเตอร์ซีพี คดีปลอมแปลงบัตรเครดิต คดีลักลอบใช้สัญญาณโทรศัพท์มือถือ คดีทุจริตการสอบเอ็นทรานซ์โดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ คดีละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คดีเผยแพร่สิ่งพิมพ์ลามกอนาจารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทอีกสถานหนึ่ง ซึ่งเข้าข่ายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นแล้วในประเทศไทย การขยายตัวของการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ภายในครัวเรือน ธุรกิจ เอกชน การศึกษา สมาชิกเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการค้า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในส่วนราชการ การตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาไมโครอิเล็กทรอนิกส์ ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งบอกเหตุว่า สภาพปัญหาและแนวโน้มอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย จะทวีความรุนแรงและมีขอบเขตที่กว้างขวางในไม่ช้า การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้พิเศษเฉพาะด้าน วางแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนปราบปรามและพนักงานสอบสวน จำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษเป็นการเฉพาะและพัฒนากระบวนการพิจารณาความอาญาที่เอื้อต่อการพิสูจน์ความผิดโดยอาศัยพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบแก้ไขปัญหาอาชญากรรมประเภทนี้โดยตรง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการสืบสวนปราบปรามและดำเนินคดีกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจุกกระจายอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ เป็นศูนย์วิชาการ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์และแนวทางแก้ไขปัญหาเข้าถึงทิศทางที่ชัดเจน

เห็นควรที่จะหยิบยกปัญหาเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา โดยการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและหน่วยงานของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ผลิตและใช้คอมพิวเตอร์มาก่อนประเทศอื่น ๆ ต้องเผชิญกับสถานะที่มีผลกระทบจากเทคโนโลยีและอาชญากรรม โดยการศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา นามาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะปัญหาดังกล่าวที่มีในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการสืบสวนสอบสวนและตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานในทางคดีของคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์
2. ศึกษาอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญห
3. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย ว่าเพียงพอแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ได้หรือไม่ ถ้ายังไม่เพียงพอหรือหลักเกณฑ์กฎหมายเดิมไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ควรจะมีหลักเกณฑ์อย่างไรที่จะนำมาใช้

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เขียนขึ้นโดยมีสมมติฐานว่า กฎหมายของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายวิธีสบัญญัติ เรื่องพยานหลักฐานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีปัญหาในการปรับใช้บังคับในคดีอาชญากรรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ตั้งแต่ชั้นการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน จนถึงชั้นการพิจารณาคดีของศาลว่ายังมีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุมถึงอาชญากรรมชนิดใหม่เหล่านี้ได้ทำให้เกิดความขัดข้องในการรวบรวมพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน กล่าวคือพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ นำความเจริญก้าวหน้า และเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อสังคมโลกและประเทศไทยอย่างมาก มีการก่ออาชญากรรมโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer-Related Crime) เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นอาชญากรรมรูปแบบใหม่ ที่สลับซับซ้อนและยากแก่การสืบสวนสอบสวนดำเนินคดี ยิ่งไปกว่านั้นยังอาจจะมีลักษณะเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์มักจะถูกละเลย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่มีความคุ้นเคย ไม่เข้าใจลักษณะและผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนมองไม่เห็นผลกระทบต่อตนเองและลักษณะทางเทคนิคของอาชญากรรม เพราะเป็นเรื่องยุ่งยากต่อการเข้าใจ มาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันมักให้ความสำคัญเฉพาะอาชญากรรมที่รุนแรง เนื่องจากได้รับความสนใจจากสาธารณชนและมองว่าอาชญากรรมคอมพิวเตอร์เป็นเรื่องงานรองจากคดี จึงไม่ให้ความสำคัญ ไม่มีการกำหนดมูลค่าของความเสียหาย รวมถึงไม่มี

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสถิติที่ห้มองไม่เห็นความรุนแรงของอาชญากรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจขาดความรู้ความชำนาญและสับสนในเรื่องอำนาจหน้าที่ ทำให้ละเลยการสืบสวนสอบสวนเนื่องจากเกิดจันไม่บ่อย อีกทั้งไม่มีแหล่งที่มาอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถระบุหลักฐานและผู้กระทำผิดได้ จึงเป็นการยากที่จะจัดการกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เพราะในการจัดการกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ต้องพิจารณาปัญหาเรื่องสำคัญ คือ

1. ปัญหาในการชี้และรวบรวมพยานหลักฐาน

- การพิสูจน์ทราบและค้นหาหลักฐานทางคอมพิวเตอร์
- การจับกุมและขนย้ายพยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์
- การรักษาสภาพพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์อย่างปลอดภัย

2. ปัญหาขอบเขตอำนาจของกฎหมาย ได้แก่

- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย จะสามารถรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานสืบสวนสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานจากคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้กระทำผิดหรือไม่อย่างไร

- คอมพิวเตอร์และข้อมูลที่ถูกเก็บไว้ในสื่อบันทึก (Media) ชนิดต่าง ๆ เป็น "สิ่งของ" อันเป็นเหตุที่จะออกหมายค้นได้ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 หรือไม่ เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะตรวจค้นและยึดข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว เพื่อหาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา ลักษณะพยานหลักฐานของไทยให้ครอบคลุมถึงคดีอาชญากรรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ดังกล่าว

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในลักษณะเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ การสัมภาษณ์นักกฎหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาข้อมูลและทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อสรุปผลแห่งการได้ข้อสรุปสุดท้ายต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาจะกล่าวถึงประเภทและลักษณะอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ วิธีการสืบสวน สอบสวนและการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน ในคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์จะยึด อาศัย รวบรวม และตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานอย่างไร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลมาศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประเภท ลักษณะและแนวโน้มการขยายตัวของอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ อันสืบเนื่องมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สามารถเชื่อมโยง ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการเทคโนโลยีกับอาชญากรรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้
2. เพื่อทราบหลักเกณฑ์วิธีการสืบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์ทราบ พยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม คอมพิวเตอร์ของต่างประเทศและของประเทศไทย
3. เพื่อทราบหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย ว่าเพียงพอในการแก้ไขปัญหาการดำเนินคดี กับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์หรือไม่ และควรมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายอย่างไร
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์
5. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์